

Spanskspråkig barnlitteratur

Spanska är världens näst största språk om man räknar antalet människor som har det som modersmål, det rör sig om mellan 450 till 500 miljoner människor i ett tjugotal länder, så det här är inte en litteraturhistoria eller ens en sammanfattning utan en presentation av några klassiker, samt några moderna uppmärksammade författare, och med tonvikt på Latinamerika. Den litterära traditionen och den ekonomiska situationen i de olika länderna skiljer sig åt. Spanien har de stora förlagen, medan Argentina, Mexiko, Chile och Colombia dominerar i Latinamerika.

KLASSIKER

Folksagor. Muntliga berättelser som blandar arvet från Spanien och de indianska kulturerna. I Brasilien och Karibien, inkl. Colombia och Venezuela finns det även afrikanska traditioner. I länder som Mexiko, Guatemala, Peru, Bolivia och Paraguay är inslagen från ursprungsbefolkningen starkare, men berättelserna färdas och förändras mellan olika kulturer och tider. Några exempel på titlar är ”La olla encantada de Pedro Urdemales”, ”La siguanaba”, ”La llorona”, ”El conejo y el Mapurite”.

Exempel på förlag som ger ut folksagor: Ekaré (från Venezuela och nu också i Spanien) www.ekare.com. och Piedra Santa (från Guatemala): www.piedrasanta.com.

Nicolás Guillén (1902, Camagüey - 1989, Havanna) och **José Martí**, (Havanna, 1853-1895) båda från Kuba.

Nicolás Guillén skrev huvudsakligen för vuxna, och finns översatt till svenska (t.ex. ”Den stora djurparken”) men barnboken ”Por el mar de las Antillas anda un barco de papel” har blivit en latinamerikansk klassiker. Utmärkande för dikterna är musikaliteten och de många djur som figurerar, men boken innehåller också gåtor på vers.

Titlar: **Por el mar de las antillas anda un barco de papel**

José Martí är en nationalikon på Kuba, oavsett var man står politiskt. Han poesi kom att påverka hela den spanskspråkiga poesin tillsammans med Rubén Darío från Nicaragua. Mycket uppskattade på sin tid var ”La edad de Oro” som var en samling berättelser och dikter. En del berättar om historiska skeenden, t.ex. om de latinamerikanska befrielsehjältarna, andra är korta litterära noveller. ”Los zapaticos de rosa” berättar på vers om en liten flicka som ger bort sina nya fina skor till någon som behöver dem bättre.

Titlar: **La edad de oro**

Horacio Quiroga (1878-1937) från Uruguay. Läste och blev inspirerad av Edgar Allan Poe. Skrev berättelser om djur i djungeln. De är inte sällan tragiska, t.ex. den om Juan Darién, tigern som försökte bli människa. ”Petro salvaje” berättar om en unghäst från pampas som flyttar in till staden, och ”Anaconda” om ormar som gaddar ihop sig mot människorna när de märker att fler och fler människor kommer till deras plats i djungeln.

Titlar: **Cuentos de la selva**

Rafael Pombo (1833-1912) från Colombia började skriva för barn innan begreppet barnlitteratur fanns i Colombia. Inspirerades av engelska "nursery rhymes".

Titlar: **Cuentos pintados. "Pastorcita", La pobre viejecita, El gato bandido y otros versos.**

BÅDE ILLUSTRATÖR OCH FÖRFATTARE

Ivar Da Coll (Röström) (Bogotá, 1962) från Colombia. "El día de los muertos" berättar om när farmor kommer på besök den andra november, dagen då man firar de döda i Mexiko. Böckerna om Chigüiro är böcker utan text som berättar om en capybara (världens största gnagare). Da Coll har svenska morföräldrar. Titta gärna på hans fina hemsida: www.ivardacoll.com

Agustín Comotto, (Buenos Aires, 1968) från Argentina. I "La selva azul" (Den blå djungeln) beskrivs en hisnande tågresa där lokföraren och en akvariefisk letar efter den blå djungeln., "El comelibros" (Bokslukaren) berättar om en man som älskar böcker, han äter dem. Tyvärr så för det med sig att hans skjortor får fläckar i form av bokstäver. I "Los viajes del abuelo" (Farfars resor) har farfar en kista under sängen. Det nyfikna barnbarnet vill veta vad som finns i kistan. Det visar sig vara frön från jordens alla hörn. Och ett litet frö kan bli ett stort träd!

ISOL (Marisol Misenta), (Buenos Aires, 1972) från Argentina sjunger i en barockensemble och har tidigare spelat i ett rockband. Hon har haft flera utställningar och blivit nominerad till fina litterära priser som t.ex. HC Andersenpriset och ALMA-priset. I "Secretos de familia" upptäcker en liten flicka att hennes mamma förvandlas till ett piggsvin på morgnarna, men hon förstår så småningom att det inte är så farligt, för hela grannfamiljen förvandlas till björnar varje morgon.

Titlar: El globo (Ballongen), Numeralia (Räknelära) tillsammans med Nestor Luján, Secretos de familia (Familjehemligheter), Tener un patito es útil (En liten anka kan vara användbar).

FYRA STORA

Graciela Montes (Buenos Aires, 1947) från Argentina har förutom att skriva ett stort antal böcker också varit mycket aktiv i förlagsvärlden och startat förlag och redigerat uppslagsböcker för barn. Hon har undervisat i barnlitteratur på universitetet och skrivit teoretiska arbeten om barnlitteratur. I "Otroso" berättar hon om fem barn som skapar en egen värld, ett tunnelsystem under jorden för att komma ifrån problem och rivaliserande grupper. Men de får inte vara ensamma så länge. I boken "Tengo un monstruo en el bolsillo" (Jag har ett monster i fickan) önskar en tolvårig flicka att det ska hända något ovanligt, och att hon ska få uppleva något spännande. När hon så upptäcker att hon har ett litet monster i fickan så infias förhoppningarna. Montes har även skrivit en serie småbarnsböcker om en liten flicka, Anita.

Antonio Skármeta (Antofagasta, 1940) från Chile är kanske mest känd för att ha skrivit romanen som utgör förlaga till filmen ”Il postino” som handlar om Pablo Nerudas brevbärare i Italien. I original heter romanen ”Ardiente paciencia”. Skármeta har också skrivit för barn, bl.a boken ”La composición” (Uppsatsen) som handlar om en pojke, Pedro, som tycker om fotboll. Han blir vittne till hur pappan till en av hans vänner förs bort av polisen under militärdiktaturen. Nästa dag kommer en kapten från militären på besök i skolan och säger att barnen ska skriva en uppsats, och att den som skriver bästa uppsatsen vinner ett fint pris. Pedro hoppas vinna en riktig fotboll av läder och skriver en uppsats om vad hans föräldrar gör efter jobbet. I ”Galletas chinas” (Lyckokakor) berättas det om en pojke som ibland hjälper sina föräldrar i bageriet. Under ett restaurangbesök får han en idé.

Francisco Hijojosa (Mexiko City, 1954) är en av Mexikos mest kända och läst barnboksförfattare. År 1992 kom hans bok ”La peor señora del mundo” (Världens elakaste tant) ut, och den blev en stor försäljningsframgång, men också omdiskuterad. Han har skrivit om Amadis, en pojke som tar smak av vad han äter; om lilla Ana som går vilse på väg till bageriet och hamnar i en grå värld där ingen sett en så märkvärdig liten flicka som hon; om en pojke som säljer dagstidningar på Mexiko Citys gator och som blir inlurad i skumma affärer, men som till slut hamnar på förstasidan (som hjälte) av de tidningar han säljer; om pingviner som lämnar Sydpolen och åker på semester m.m.

María Elena Walsh (Buenos Aires, 1930-2011) var författare, poet, musiker, kompositör och skrev både för vuxna och barn, för scenen och radio och TV. Inte minst genom de visor hon skrev och framförde blev hon känd och omtyckt av både vuxna och barn. Hon förnyade poesin för barn och skrev totalt ett femtiotal böcker. Mest kända är ”Manuelita la tortuga” (Den lilla sköldpaddan Manuela), Dailan Kifki (som finns på svenska) och ”Reino del revés” (Uppochnervända världen). Hennes far var från Irland och hon tog intryck av engelska ”nursery rhymes”.

FYRA PERSONLIGHETER

Papelucho, av **Marcela Paz**, pseudonym för **Esther Huneus Salas de Claro** (Santiago, 1902-1985) från Chile om en nioårig pojke som skriver dagbok. Han är ett riktigt busfrö, men precis som Emil så vill han bara gott. Det finns tolv böcker om Papelucho. Första boken är skriven på 30-talet och den sista på 70-talet, men år 2007 gjordes en film om Papelucho, så han är inte bortglömd. Marcela Paz belönades med HC Andersen priset 1968.

Sida på nätet om Papelucho på spanska: <http://www.papelucho.cl>

Natacha av **Luis Pescetti** (Santa Fe, 1958) från Argentina. Natacha är en frågvis flicka med flätor. Hon har också ett sätt att uttrycka sig som retar hennes mamma. Hon ska göra ”en sak”, gå ”någonstans”, träffa ”någon”. Hon har en bästa kompis och en hund. Det finns fem böcker om Natacha.

Manolito Gafotas (Gafotas pga sina stora glasögon ”gafas”) av **Elvira Lindo** (Spanien) är en pojke som varken är den de smartaste eller den starkaste. Men han har humor och är nyfiken.

Manolito bor i en förort till Madrid som heter Carabanchel. Han har en kompis som kallas "Orejones" pga sina stora öron, och en lillebror som Manolito kallar för "El imbécil".

www.manolitogafotas.es

Mafalda av **Quino**, som är en pseudonym för Joaquín Salvador Lavado (Mendoza, 1932) Mafalda är en filosofisk flicka som ifrågasätter världen omkring sig. Hon har en mamma och en pappa, en lillebror och sina vänner Felipe, Manolito, Susanita, Miguelito och Libertad. Seriestripparna om Mafalda vänder sig minst lika mycket till en vuxen publik, men kan också funka för lite större barn.

SERIER

I Spanien liksom i Frankrike, Belgien och Holland är serier en stor litterär "genre" som recenseras i litterära tidskrifter och med egna bokmässor och litterära priser. **Carlos Giménez** (Madrid, 1941) är en spansk serietecknare och illustratör. Han är författare till serien "Paracuellos" (I-VI) som handlar om hans egen uppväxt på ett barnhem i Francos Spanien. Giménez skildrar misären på barnhemmet med medkänsla och mild humor i sex album. Han har fortsatt att skildra sitt liv i andra album, men också ritat och skrivit science fiction, vilda västern och historiska serier.

www.carlosgimenez.com

SPANIEN

Care Santos (Barcelona, 1970) "Mamma på 38 år till salu. Hon har ljusbrunt hår, är inte särskilt lång (men inte heller kort), har bruna ögon och är ganska snygg. Hon gör väldigt god lasagne och pizza med fyra sorters ost och crepes med korv. Hon tycker om att gå på tivoli. Hon är mycket tillgiven och har en behaglig röst. Hon kan massor med sagor. Hon skäller nästan aldrig." Så står det när åttaårige Óscar med sin vän Noras hjälp sätter in en annons för att få sin mamma såld. Óscar har ganska nyligen fått en lillebror, och han tycker att mamman ägnar lillebrodern alldeles för mycket tid. Boken vann Premio El Barco de Vapor 2009.

Titlar: Se vende mamá, Laluna.com, Inseparables para siempre

Laura Gallego García (Valencia, 1977) skriver fantasy, science fiction och historiska ungdomsromaner. Mest känd i Spanien är hon för serien "Memorias de Idhún" vars första del nu finns översatt till svenska; "Minnen av Idhun. Motståndsrörelsen". Det är en fantasysaga som utspelar sig både på jorden och i en annan värld som heter Idhun.

www.lauragallego.com

Juan Farias (La Coruña, 1935) började skriva för vuxna, men blev känd först när han började skriva för barn och ungdomar. Han har skrivit om sin uppväxt underspanska inbördeskriget i "Crónicas de Media Tarde", men också t.ex. lättläst fantasy i "La espada de Liuva". Kännetecknande för Farias är hans poetiska språk.

Jordi Sierra i Fabra (Barcelona, 1947) är en av de mest lästa författarna i Spaniens skolor enligt det spanska kulturministeriet. Han är erhört produktiv, och har gett ut över 400 böcker som sålt i mer än 9 miljoner exemplar. Han har vunnit åtskilliga litterära priser. Sierra i Fabra skriver om problem och fenomen som berör unga, som t.ex. sex, droger, rasism och musik.

Titlar: Banda sonora (Soundtrack), Noche de viernes (Fredagskväll) (38 utgåvor!), Campos de fresas (Jordgubbsfält) (50 utgåvor!)

SVERIGE

Monica Zak, har skrivit om t.ex. gatubarn i Honduras, om indianerna i Guatemala i ”La hija del puma” (Guatemala), ”Alex Dogboy” (Honduras). Finns både på svenska och på spanska.

Eusebio Topocco, (Imanuta, 1944) från Bolivia har ritat och skrivit om barn i Anderna i ”Suchi y el condor”, och ”Waira en su primer viaje”. Finns både på svenska och på spanska.

FÖRLAG

Här nämner jag några förlag som jag tycker är värda extra uppmärksamhet:

Ediciones Ekaré, från Venezuela som har en gemensam historia med banco del Libro.

www.ekare.com

OQO, och Kalandraka är två ganska nya förlag från Spanien som ger ut vackra böcker.

Ediciones SM delar varje år ut priset ”Premio Barco de vapor” till bästa barnbok i Spanien (även i flera länder i Latinamerika).

www.literaturassm.com

Panamericana editorial från Colombia ger ut både vuxen- och barnlitteratur.

www.panamericanaeditorial.com

Editorial Sudamericana från Argentina ut både vuxen- och barnlitteratur. Detta förlag ägs av Random House Mondadori. Bokus.com har böcker från Sudamericana.

www.edsudamericana.com.ar/infantil

INKÖPSSTÄLLEN

Inetrnationella biblioteket köper de flesta av våra böcker på spanska från CELESA (Centro de exportación de libros españoles) som är ett företag som bara säljer böcker utgivna i Spanien, och endast för export. De säljer inte till privatpersoner, men till bibliotek, bokhandlar och institutioner.

www.celesa.com

Vi köper också böcker från Argentina. Bokhandelskedjan heter Ateneo, och huvudbutiken i Buenos Aires brukar nämnas som en av världens vackraste bokhandlar.

www.tematika.com

Casa del libro är Spaniens kanske största bokhandelskedja, med stora butiker i Madrid och Barcelona, samt en sajt på nätet där man hittar mycket.

www.casadellibro.com

Adlibris har åtskilligt på spanska.

Språkbokhandeln i Lund har ett utbud av barn och ungdomslitteratur på spanska.

www.sprakbokhandeln.se

TIPS OCH INFORMATION

Världens barnboksförfattare (Britt Isaksson, Sven Hallonsten), BTJ förlag ger en bra introduktion till Latinamerikas barnlitteratur.

Världslitteratur.se

Världslitteratur.se är en del av ett projekt som drivs av Världsbiblioteket i Solidaritetshuset i Stockholm, med syfte att lyfta fram världslitteraturen – litteraturen från Afrika, Asien och Latinamerika. Här presenteras författare och deras översatta verk i både tryckt form och genom en webbsajt.

www.varldslitteratur.se

”**Den hemliga trädgården**” har tips på litteratur från ”andra delar” av världen.

denhemligatrdgrden.blogspot.com/

På engelska:

Det spanska utrikeshandelsinstitutet (ICEX) och den spanska förläggarföreningen (FGEE) har utvecklat kampanjen **America Reads Spanish**, som syftar till att öka användning och läsning av det spanska språk i bibliotek, skolor och bokhandlar i USA.

www.americareadsspanish.org

På spanska:

Fundacion Germán Sánchez Ruipérez är en privat, oberoende icke-vinstdrivande stiftelse med utbildnings-och kulturaktiviteter. De ger tips på bra barn och ungdomslitteratur.

<http://www.canallector.com>

Imaginaria, en argentinsk nättidskrift och sajt om barnlitteratur.

www.imaginaria.com

Banco del libro, rekommenderar bra titlar för barn & ungdom. www.bancodellibro.org.ve